

Gids voor
het **bezoek**

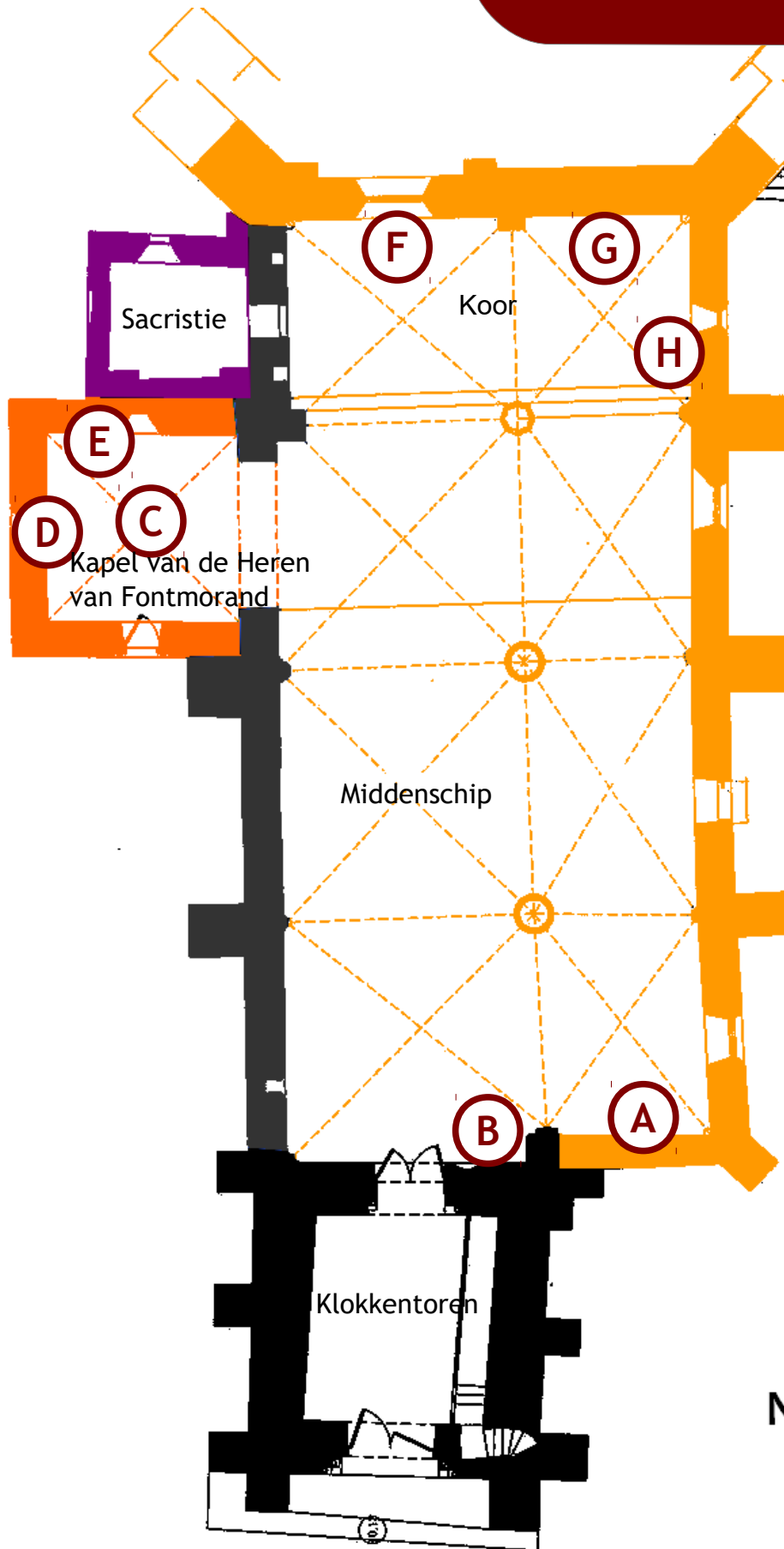
&

kerk van de Heilige Martinus, PRISSAC

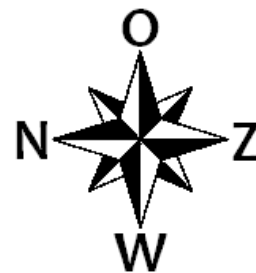
Toelichting bij de
muurschilderingen

Plattegrond

A Muurschilderingen, beschreven in deze gids

- XIIe-XIIIe eeuw
- XIII-XVe eeuw
- eind XVe eeuw
- XVe-XVIe eeuw
- XVIIIe eeuw

Het ontstaan :

Bezoek

De kerk van Prissac behoorde tot een priorij van de Benedictijner abdij van St. Savin (Vienne). De kerk is toegewijd aan de H. Martinus, bisschop van Tours, die in de 4de eeuw het centrum en het Westen van Gallië heeft geëvangeliiseerd .

De klokkentoren

De klokkentoren is het oudste gedeelte van de kerk, gebouwd aan het einde van de 12de eeuw, en vormt de ingang van de kerk.

De spitsboog van het portaal wordt gedragen door 4 steunpilaren, gekroond met kleine kapitelen, versierd met plantmotieven. Als men goed kijkt ziet men op de kapitelen rechtsboven naast plantmotieven ook menselijke gezichten.

Vervolgens gaan we een rechthoekig ribgewelfd portaal in. Brede zwarte banden bedekken de hoogste gedeelten van de muren. Deze zwarte banden werden op de muren van een kerk of kapel geschilderd wanneer een persoon van adellijke afkomst was overleden. We ontwaren overigens in het geel de sporen van de blazoenen van de adellijke familie La Trimouille, heren van Fontmorand te Prissac. Het gewelf is versierd met oude schilderingen met plantmotieven. Dit gewelf is bovenin doorboord om ruimte te maken voor de touwen om de klokken te luiden.

Twee klokken dateren uit 1913, de derde dateert uit 1555, en stamt uit dezelfde tijd als de rest van het kerkgebouw. Men heeft de klok de naam van Maria gegeven. Door deze toewijding aan Maria hoopte men de woede van God te kalmeren en bliksem en storm op afstand te houden.

Een tweede portaal in Romaanse stijl geeft toegang tot het middenschip van de kerk. Dit portaal is ongetwijfeld ouder dan het hoofdportaal. Dit tweede portaal is in 2014 ontdaan van grof aangebrachte versieringen van pleister, waarmee het portaal bedekt was. Sommige stenen zijn roodachtig van kleur en herinneren eraan dat het gebouw een prooi moet zijn geweest van een brand.

De Noordermuur en het Middenschip

Oorspronkelijk bevatte het gebouw slechts een smaller schip, overkoepeld door één booggewelf. De linker muur is waarschijnlijk de oudste muur, getuige het hoofd van een monster in de hoek, met uitpuilende ogen, een scherpe neus, en spitse oren bijna bovenop het hoofd geplaatst. Aan de buitenkant van het gebouw is deze muur de enige die is voorzien van modillons (kraagstenen) in Romeinse stijl. Deze modillons zijn te zien als je voor de plaatselijke bakkerij gaat staan. In het middenschip is een copie te zien van een afbeelding van de visitatie van Maria aan haar nicht Elizabeth, van Sebastien del Piombo.

Eglise Saint Martin, PRISSAC

Aan het eind van de 15de eeuw voegden de heren van Roche-Chevreux en denwoners van Prissac 3 kapellen toe aan het gebouw, aan de rechterkant van het middenschip. Deze constructies verzwakten de oude kerk en een muur stortte in. Aan het begin van de 16e eeuw werden vervolgens de oude kerk en de kapellen onder een en hetzelfde dak verenigd, wat vandaag de indruk wekt dat de twee schepen met elkaar zijn verbonden. De twee middenschepen bestaan uit 4 vierkante ruimtes, van elkaar gescheiden door 3 zuilen. De zuil bij het koor is gegroefd, de 2 andere zuilen zijn opgetrokken uit eenvoudige ronde stenen. De ontwikkelde stijl wijst in de richting van de flamboyante gothiek.

Twee families oefenden invloed uit op het gebouw: het middenschip is omgeven door de rouwbanden met de wapenschilden van de Heren van Fontmorand, terwijl het tweede schip, rechts, voorzien is van de wapenschilden van de Hovelingen van Roche-Chevreux.

De schilderingen van de gewelven

De schilderingen die de gewelven verfraaien dateren waarschijnlijk uit het einde van de 19de eeuw, maar zij vervangen vrijwel op een identieke manier het decor dat in de 16de eeuw is geschilderd.

Verschillende planten zijn hier in een geheel samengebracht. Wij herkennen de flora van het veld: bladeren van de klimop, de aardbeiplant, de eik en verschillende grassoorten. De kleuren zijn zacht aangezet: okergeel, okerbruin, wit, zwart en blauw. Voor ieder schip een gewelf versierd met plantmotieven, afgewisseld met een gewelf verluchtigd met versieringen die het beeld oproepen van gehouwen stenen.

De kapel ter nagedachtenis van de Heren van La Trimouille.

We betreden deze kapel, die dateert uit het einde van de 15de eeuw, onder een meerkleurige rondboog door. Deze rondboog behoorde aan de familie Fontmorand, Heren van LaTrimouille. Een kruisgewelf rust op 2 hoofden van personen gericht op het Oosten. De rondboog is versierd met talrijke schilderingen uit het einde van de 15de eeuw (zie voor verdere toelichting het commentaar bij de schilderingen).

Het Koor

Het achterste gedeelte van het koor, de apsis genaamd, is vlak zoals in veel kerken in de regio. Het raam dat zijn licht werpt op de apsis verwijst weer naar de flamboyante Gothiek. Aan de Noordmuur zien we een afbeelding van Christus aan het kruis, gedateerd 17de eeuw, zeer realistisch.

Het hoofdaltaar is versierd met een bas-relief, voorstellend Christus omgeven door 4 evangelisten. We herkennen de evangelisten aan hun symbolen aan hun voeten. Links zien we Marcus en Mattheus, rechts een baardloze persoon, Johannes en Lucas.

Eglise Saint Martin, PRISSAC

Het raam boven het hoofdaltaar laat ons voorstellingen zien van de heilige Martinus en de heilige Radegonda.

De schilderijen die de muur verluchtigen zijn beschadigd door het aanbrengen van dit grote raam. We ontwaren evenwel sporen van apostelen, afgebeeld rondom het hele koor (slechts de namen van 4 apostelen laten zich nog raden). Ieder van hen laat zijn rechterhand rusten op een kerkinwijdingskruis (een kruis, afgebeeld in een cirkel). Deze voorstelling is in Frankrijk zeer zeldzaam.

Het tweede altaar, genaamd het sacramentsaltaar, is versierd met een tafereel dat de kroning van de heilige Maagd Maria voorstelt. Daarboven bevindt zich een nis met een beeldje van de Maagd Maria met het kindje Jezus, daterend uit de 18de eeuw. Dit beeldje wordt sinds lang in Prissac vereerd en werd op 15 augustus, het feest van Maria ten hemelopneming, in processie rondgedragen.

Op dezelfde muur is in 2006 wandbekleding weggenomen. Hierdoor werd het mogelijk een nieuwe nis te ontsluiten, gebeeldhouwd in Gothische stijl met fragmenten van oude polychromie.

De restauraties van 2013 tenslotte hebben nieuwe wandschilderingen aan het licht gebracht. (zie voor verdere toelichting het commentaar bij de schilderijen)

*B*eelden en ramen van het *Tweede Schip*

Terugkerend naar de zijingang van het tweede schip zien we ramen gemaakt door Charles Lévèques de Beauvais, daterend uit de 19de eeuw. Deze ramen zijn in de loop der tijd gewijzigd, en andere ramen die nu dicht gemaakt zijn deden hun licht schijnen over de Noorderlijke muur.

Het eerste raam stelt de aanbidding van de herders voor, en een voorstelling van het interieur van het huis in Nazareth, waar Jezus opgroeide. Het beschadigde pleister doet een nieuwe muurschildering vermoeden. (zie voor verdere toelichting het commentaar bij de schilderijen)

Het volgende raam laat ons een afbeelding zien van de heilige koning Lodewijk, met in zijn hand de doornenkroon, ter ere waarvan hij de Sainte- Chapelle in Parijs bouwde. Aan de voeten van deze persoon verschijnen de familiewapens van de familie Lanet, die het raam geschonken heeft. Rechts van het hoofd van Lodewijk zien we een afbeelding van het kasteel La Garde-Giron, eigendom van deze familie.

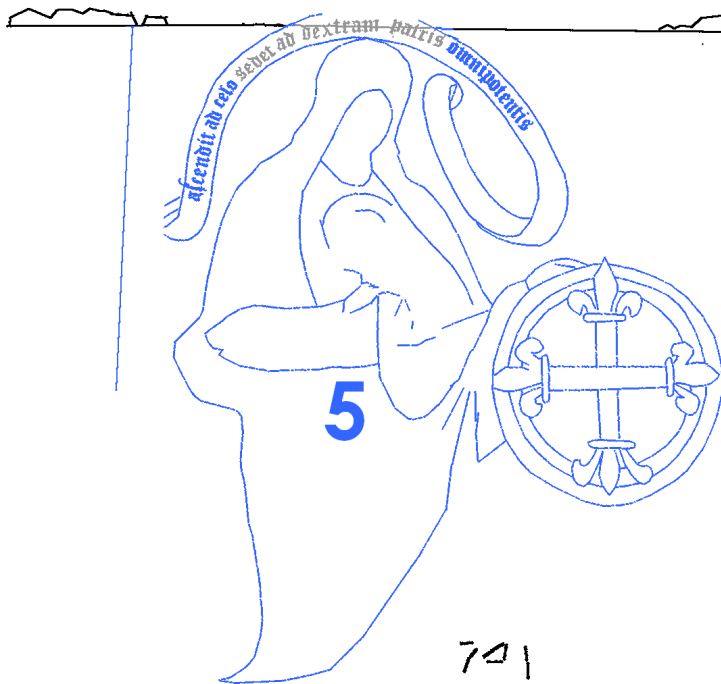
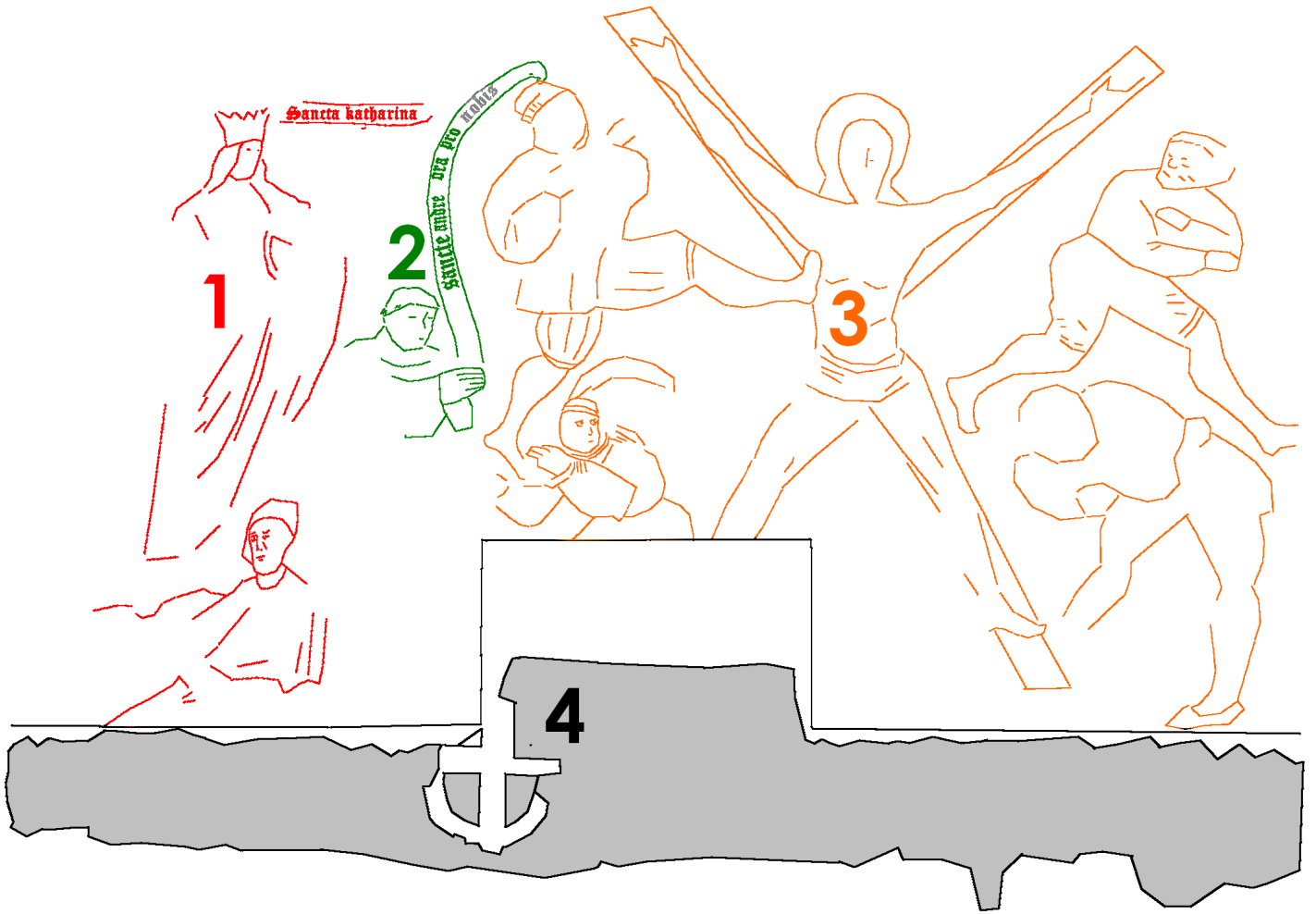
Tenslotte zien we op het laatste raam Maria onder het kruis, en een afbeelding van Maria Ten Hemelopneming.

*D*e Westmuur

De Westmuur is verluchtigd met schilderijen uit het midden van de 16de eeuw. Echter tussen de pilaar en de toegangspoort vermoedt men een afbeelding van de Heilige Christoffel die het kind Jezus draagt. Deze afbeelding dateert uit de 14de eeuw, en is de oudste van de kerk. We danken het behoud van deze schildering aan het feit dat deze schildering op de muur van de klokkentoren is aangebracht. (zie voor verdere toelichting het commentaar bij de schilderijen)

Schets van de *schilderingen*

A

6

Toelichting

1. De Heilige Catharina van Alexandrië, keizer Maximinus vertrappend, aan het begin van haar martelaarschap.

Zij houdt een stuk van het rad in haar handen dat gebruikt zou worden voor haar marteling. Het tekstbyschrift "*Sancta Katherina*" bevestigt de identiteit van dit personage.

2. Personage in gebed. (Misschien degene die het werk geschonken heeft)

Tekstbyschrift: "*sancte Andre ora pro nobis*", heilige Andreas bid voor ons. Midden 16de eeuw.

3. Marteling van de heilige Andreas

Vier beulen binden de ledematen van de Heilige op een Andreaskruis vast. De beul linksboven trekt uit alle macht de banden aan en zoekt steun op de romp van de Heilige. De kleren van de personages (pofbroek, geplooid halskraag) maken het ons mogelijk deze schildering te dateren eind 16de eeuw.

4. Rouwband (donkere band), met de familiewapens Couraud de la Rochechevreux. (het witte kruis).

Moeilijk te dateren omdat verschillende banden elkaar hebben opgevolgd. Bijvoorbeeld een latere rouwband nam veel meer ruimte in beslag en is systematisch gehamerd.

5. De maagd met het Kind. Haar linker hand ligt op een consecratiekruis, een kerkinwijdingskruis.

De gezichten van de maagd en het kind Jezus zijn met een hamer bewerkt. Mogelijk verwijst dit naar vandalisme tijdens de godsdienstoorlogen. (belegering van Belabre door de calvinisten 1587) Boven deze afbeelding staat een moeilijk te lezen en beschadigd tekstbyschrift : *ascendit ad celo sedet ad dextram patris omnipotentis.* (zij stijgt op ten hemel en zit aan de rechterhand van de almachtige vader)

6. Sporen van een kerkinwijdingskruis

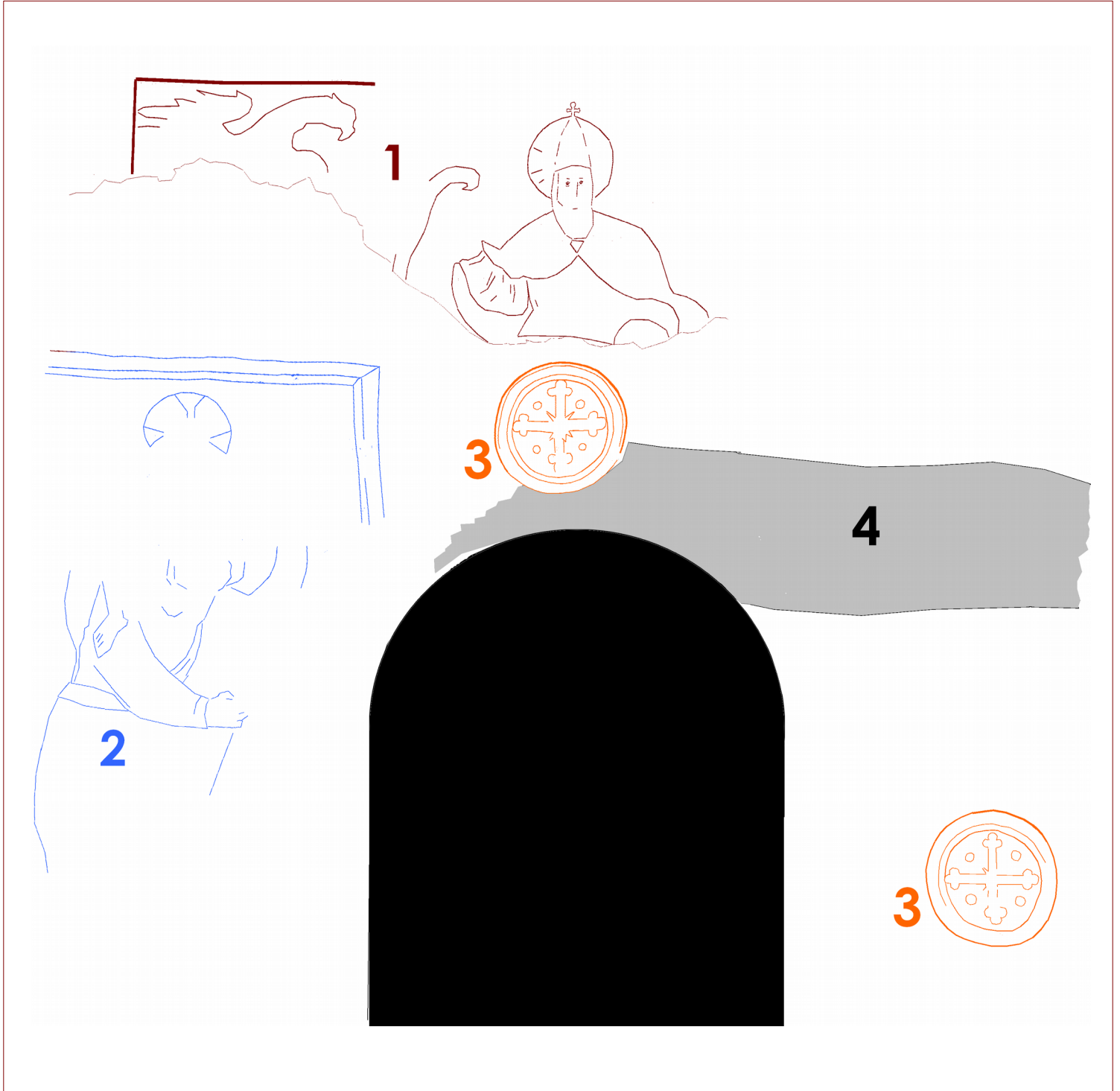
17de /18de eeuw?

Eglise Saint Martin, PRISSAC

Schets van de *schilderingen*

B

Toelichting

1. God de Vader in zijn verhevenheid en een fragment van een adelaar

God de Vader wordt afgebeeld met de pauselijke tiara. Hij zegent met zijn rechter hand en houdt zonder twijfel een wereldbol (symbool van universele heerschappij) in zijn linkerhand . Hij was waarschijnlijk omgeven door een tetramorf (de 4 evangelisten afgebeeld in de vorm van hun eigen symbool) waarvan alleen de adelaar van de heilige Johannes, links op de afbeelding is overgebleven. 16de eeuw.

2. Sint Christoffel, het kind Jezus dragend.

Deze schildering, zeer beschadigd, is ongetwijfeld de oudste schildering van de kerk en zou dateren uit de 14de eeuw. Het is geschilderd op de muur van de klokkentoren en vormt een van de zeldzame sporen van een eerder schip dan het huidige. We ontwaren het aureool van het Jezuskind en zijn voet op de arm van de Heilige.

3. Inwijdingskruizen

Evenals Sint Christoffel dateren deze kruizen uit het begin van de 14de eeuw. Men bracht 12 kruizen aan , iedere keer als een kerk opnieuw werd ingewijd .(bijvoorbeeld na een brand of bloedvergieten in het gebouw)

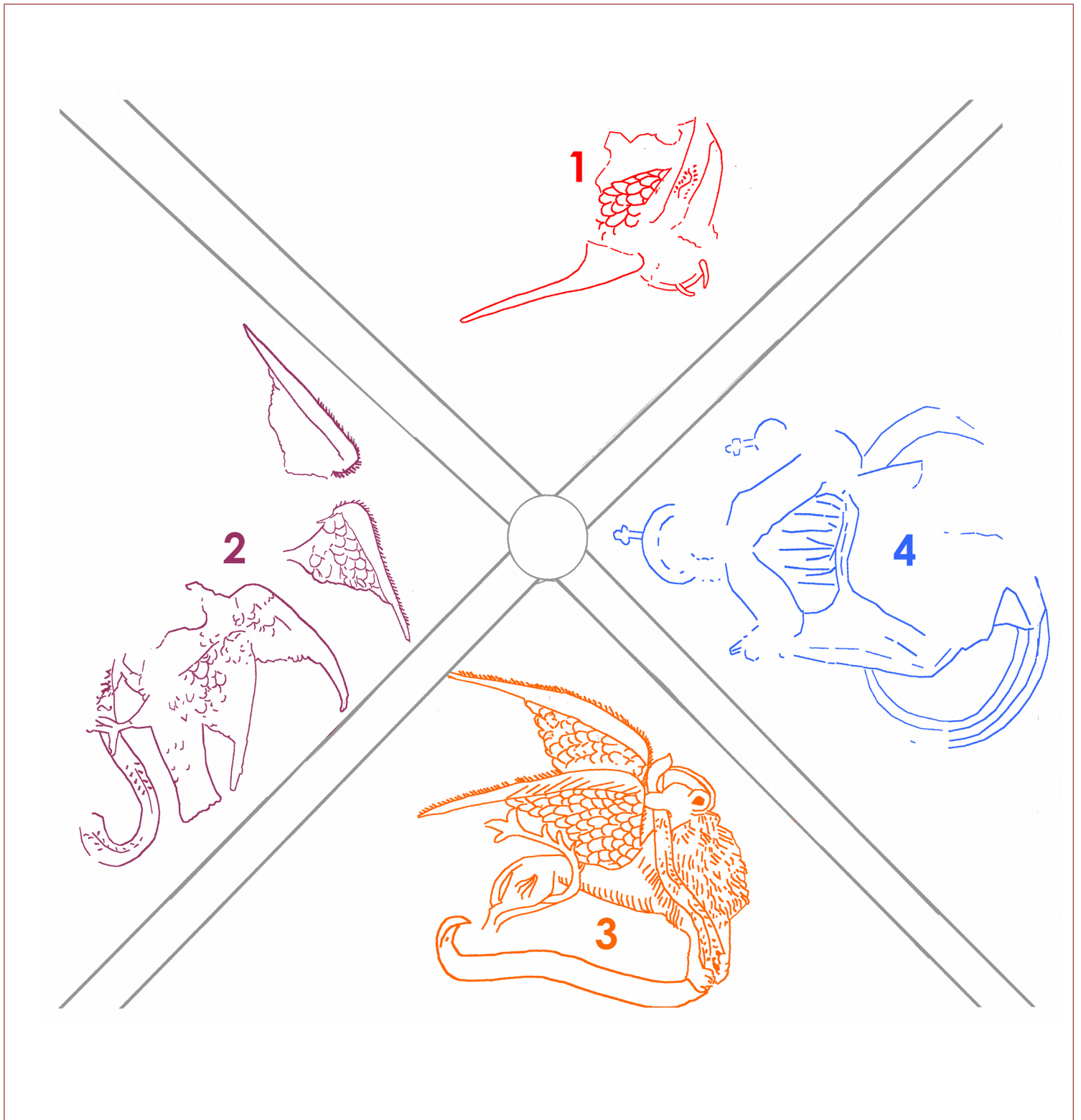
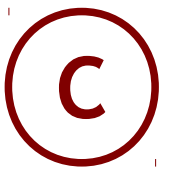
4. Rouwband

Deze donkere rouwbanden werden opnieuw beschilderd in de kerk ter gelegenheid van het overlijden van de heer. De banden werden gewoonlijk voorzien van een blazoens met de familiewapens.

Eglise Saint Martin, PRISSAC

Schets van de *schilderingen*

Toelichting

1. De heilige Lucas

Figuur uit de tetramorph (de 4 evangelisten afgebeeld in de vorm van hun eigen symbool). We ontwaren hier de hoorns van een rund, waarvan de kop is omgeven door een aureool. Het gezicht is met hamerslagen bewerkt, waarschijnlijk gedurende godsdienstoorlogen in de 16de eeuw. Eind 15de eeuw.

2. De heilige Mattheus en de heilige Johannes

Twee figuren uit de tetramorph. We zien een tweetal vleugels die overeenkomen met de vleugels van de engel, voorstellend de heilige Mattheus. De engel heeft zijn gehele menselijke gestalte verloren.

De adelaar, voorstellend de heilige Johannes, is beter herkenbaar en houdt een tekstband in zijn klauwen. Einde 15de eeuw.

3. De heilige Marcus

De best bewaarde afbeelding van de tetramorph, we herkennen duidelijk de gevleugelde leeuw, toegeschreven aan de heilige Marcus. Zijn hoofd, recent gerestaureerd, was ook met hamerslagen bewerkt. Boven het dier zien we een tekstband waar we waarschijnlijk kunnen lezen "sanctus marcus".

4. God als paus

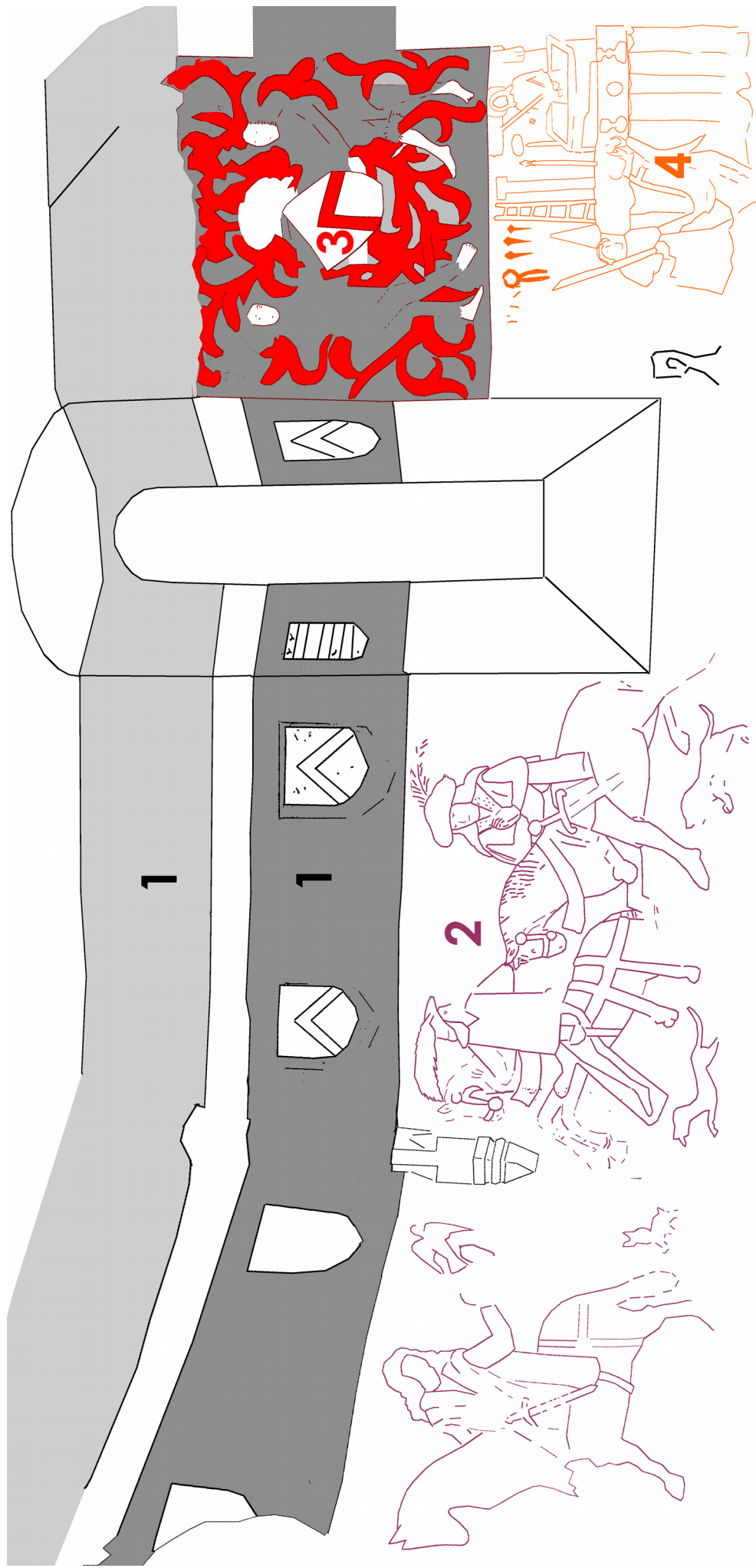
Deze schildering stelt God voor als paus, ook genaamd de hoogheerlijkheid van de Vader, typisch voor de 15de eeuw. Deze schildering was voorwerp van vandalisme in de 16de eeuw tijdens de godsdienstoorlogen. De protestanten stelden de heiligenverering en de macht van de paus ter discussie. Dit vernietigingswerk is met des te meer woede uitgevoerd omdat deze afbeelding van God als paus uitermate schokkend was in hun ogen. Zij hebben derhalve het gezicht van het personage en de tiara (pauselijke kroon) vernietigd, evenals de wereldbol (symbool van universele macht) met bovenop een kruis die hij in zijn linker hand houdt, alsook de zegenende rechterhand. Einde 15de eeuw.

Eglise Saint Martin, PRISSAC

Schets van de Schilderingen

D

Toelichting

1. Dubbele rouwband

Deze donkere banden zijn geschilderd in de kerk ter gelegenheid van het overlijden van de heer. Deze rouwband draagt het blazoen van de familie La Trimouille, heren van Fontmorand, waarvan dit de rouwkapel is. De rouwband loopt over de hele noordelijke muur van het hoofdmiddenschip. Eind 15de eeuw.

2. De drie levenden

Deze scene roept het thema op van de drie doden en de drie levenden. Drie doden, opstaand uit hun graf, die in gesprek met drie vrolijke jagers hen herinneren aan de korte duur van het bestaan. Op deze afbeelding zien we alleen nog de drie jagers : de drie doden moeten zijn afgebeeld op de beschadigde muur links van de deur. De eerste van de edelen, verschrikt door dit schouwspel, keert zijn hoofd af naar achteren en laat een slechtvalk los, die op het punt staat zich op een konijn te storten. Deze edelman wordt gevolgd door twee andere ruiters die hoeden dragen versierd met een grote pluim. Zij worden vergezeld door twee honden, die het konijn achtervolgen. Men kan zien dat de derde ruiter aan het bidden is. Eind 15de eeuw.

3. Wapenschilden van de familie La Trimouille

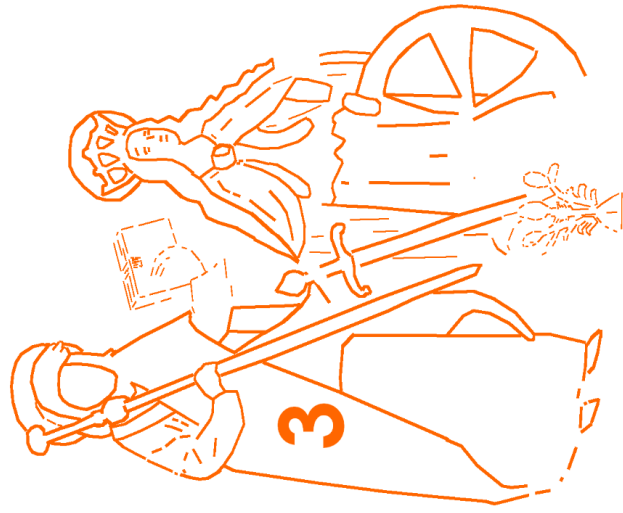
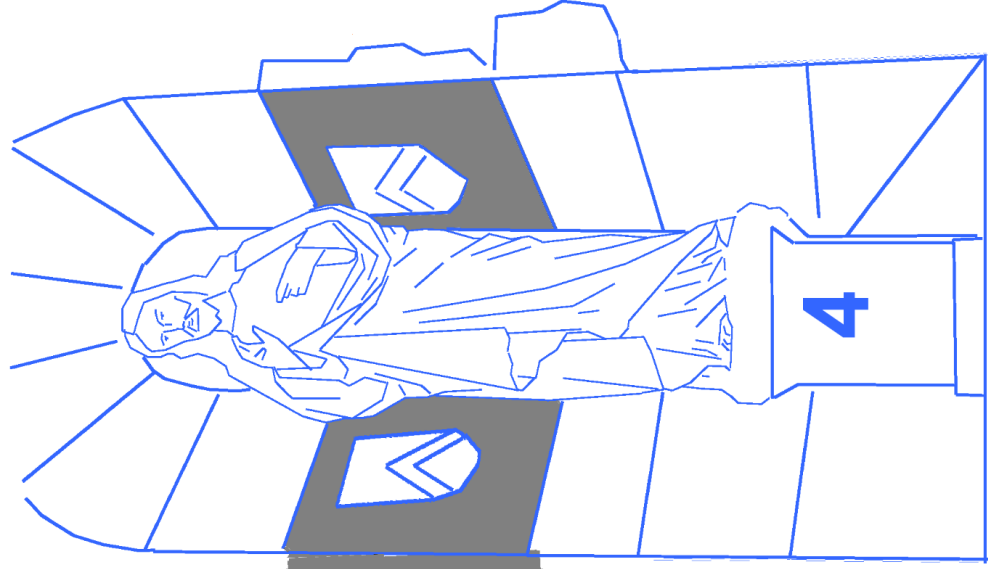
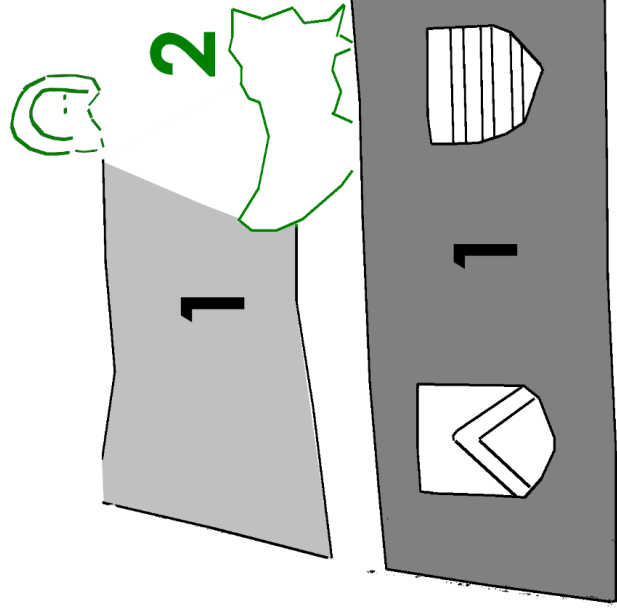
Verborgen in het midden van rode bladmotieven houden twee wilden het blazoen van de familie La Trimouille omhoog, heren van Fontmorand. Hun wapenen hebben een gouden achtergrond met op de voorgrond een rode dakspant , drie azuurblauwe gesnauwde adelaars . (De adelaars zijn niet zichtbaar) . Eind 15de eeuw.

4. Mis van de heilige Gregorius

Paus Gregorius is in gebed aan de voet van het altaar. Hij wordt geassisteerd door een geestelijke, die een kaars draagt. Achter het altaar verschijnt Christus met de attributen van zijn lijden. Eind 15de eeuw.

Schets van de Schilderingen

E

Toelichting

1. Twee rouwbanden

Deze donkere rouwbanden zijn in de kerk geschilderd ter gelegenheid van het overlijden van de heer. Deze rouwband draagt het blazoen van de familie de La Trimouille, heren van Fontmorand, waarvan deze ruimte de rouwkapel is. Ze loopt over de hele Noordmuur van het hoofdschip. Eind 15de eeuw.

2. Heilige figuur

Figuur waarvan het hoofd getooid is met een aureool, dat hem een heilig voorkomen geeft. Vanwege de te grote beschadiging kan de figuur niet geïdentificeerd worden. Eind 15de eeuw.

3. Heilige Jacobus (?) en de heilige Catherina van Alexandrië

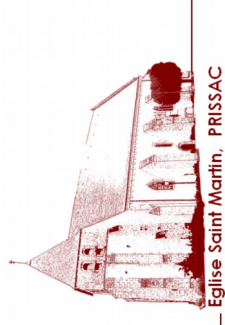
Het personage links voorzien van een schalmes en met zijn linkerhand zwaaiend met een boek (nu bijna verdwenen) zou de heilige Jacobus kunnen zijn. Hij wordt vergezeld door de heilige Catherina van Alexandrië. Deze gekroonde prinses is uitstekend te herkennen aan het gebroken rad en het zwaard , gebruikt voor haar marteling. Eind 15de eeuw.

4. Christusbeeld

Dit gipsenbeeld uit de 19de eeuw is een Heilig Hartbeeld. De nis waarin het beeld staat is in feite een oud raam , dat voor de bouw van de sacristie in de 18de eeuw is opgeofferd.

5. Een vrouwelijke heilige

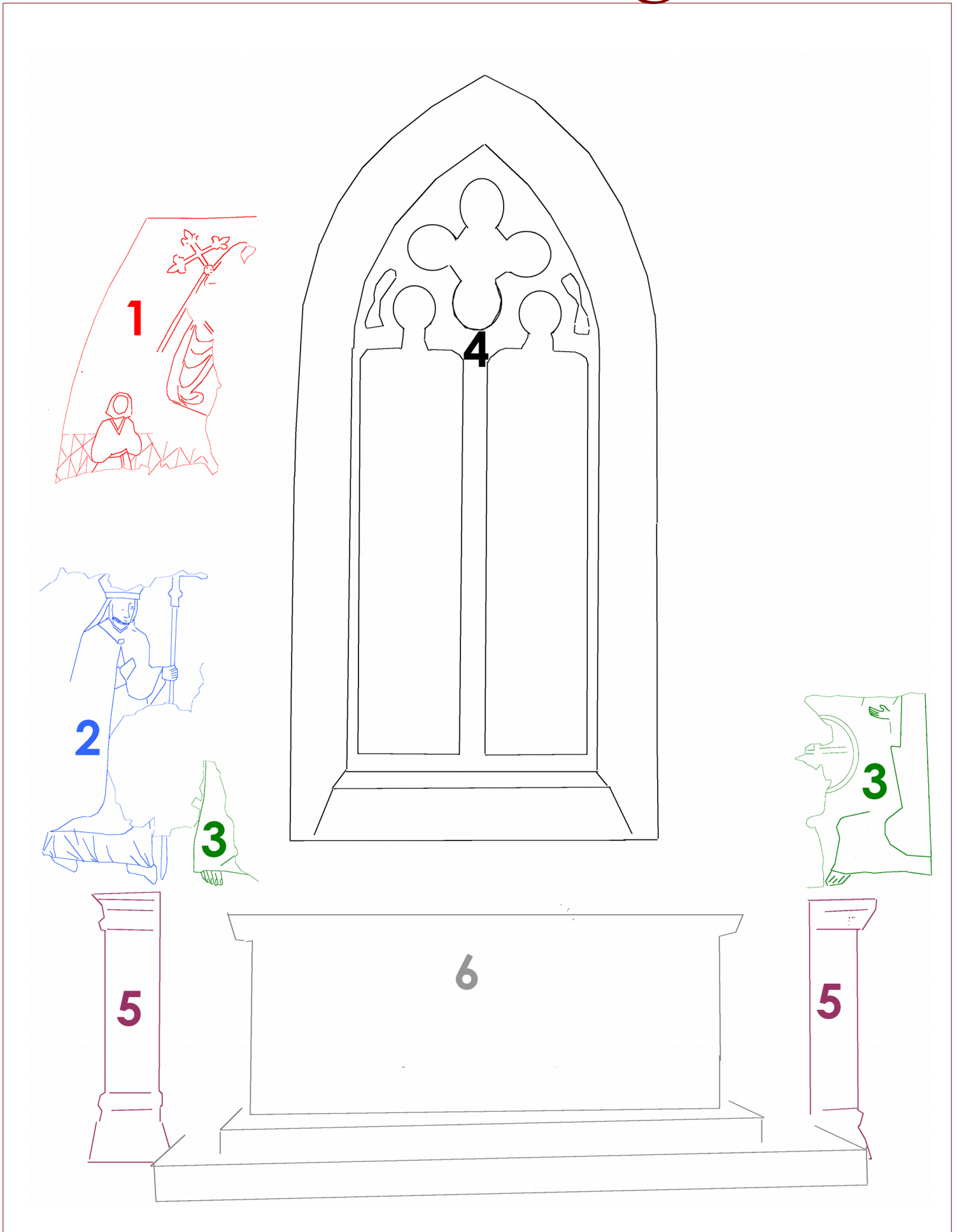
Deze sterk beschadigde schildering laat duidelijk een vrouwenfiguur zien met rond haar hoofd een aureool. Er lijkt tegenover haar nog een andere persoon te staan. Misschien gaat het hier om een voorstelling van de visitatie, het bezoek van Maria aan haar nicht Elizabeth. De vrouwelijke heilige zou dan de maagd Maria kunnen zijn. Eind 15de eeuw.

Eglise Saint Martin, PRISSAC

Schets van de *schilderingen*

Toelichting

1. Persoon in gebed

Dit kleine personage lijkt in gebed voor een grote figuur, die met een kruis zwaait. Deze scene is zeer ernstig beschadigd bij de aanleg of de vergroting van het raam. Aldus, wat op een soort vleugel lijkt kan evengoed een gedrapeerde doek zijn. Eind 15de eeuw-begin 16de eeuw.

2. De heilige Martinus ?

Een bisschop met een baard , afgebeeld met zijn kruis en mijter. Het gaat waarschijnlijk om de heilige Martinus, aan wie de kerk is toegewijd. Eind 15de eeuw- begin 16de eeuw.

3. Fragment van de twee apostelen

Herkenbaar aan hun blote voeten maakten deze twee personages ongetwijfeld deel uit van een geheel van twaalf apostelen die ieder een inwijdingskruis droegen , rondom het koor geschaard. Einde 15de eeuw-begin 16de eeuw.

4. Raam in de flamboyante gotische stijl

Deze ramen stellen voor de heilige Martinus en de heilige Radegona. Zoals de overige ramen van de kerk zijn ze gemaakt door het atelier Charles Lévêque de Beauvais tussen 1869 en 1873.

5. Veelkleurige Romaanse zuilen

Deze twee zuilen zijn misschien sporen van het vroegere gebouw en hebben als ondersteuning gediend voor de beelden van de heilige Martinus en de heilige Radegonda. 12de eeuw-13de eeuw.

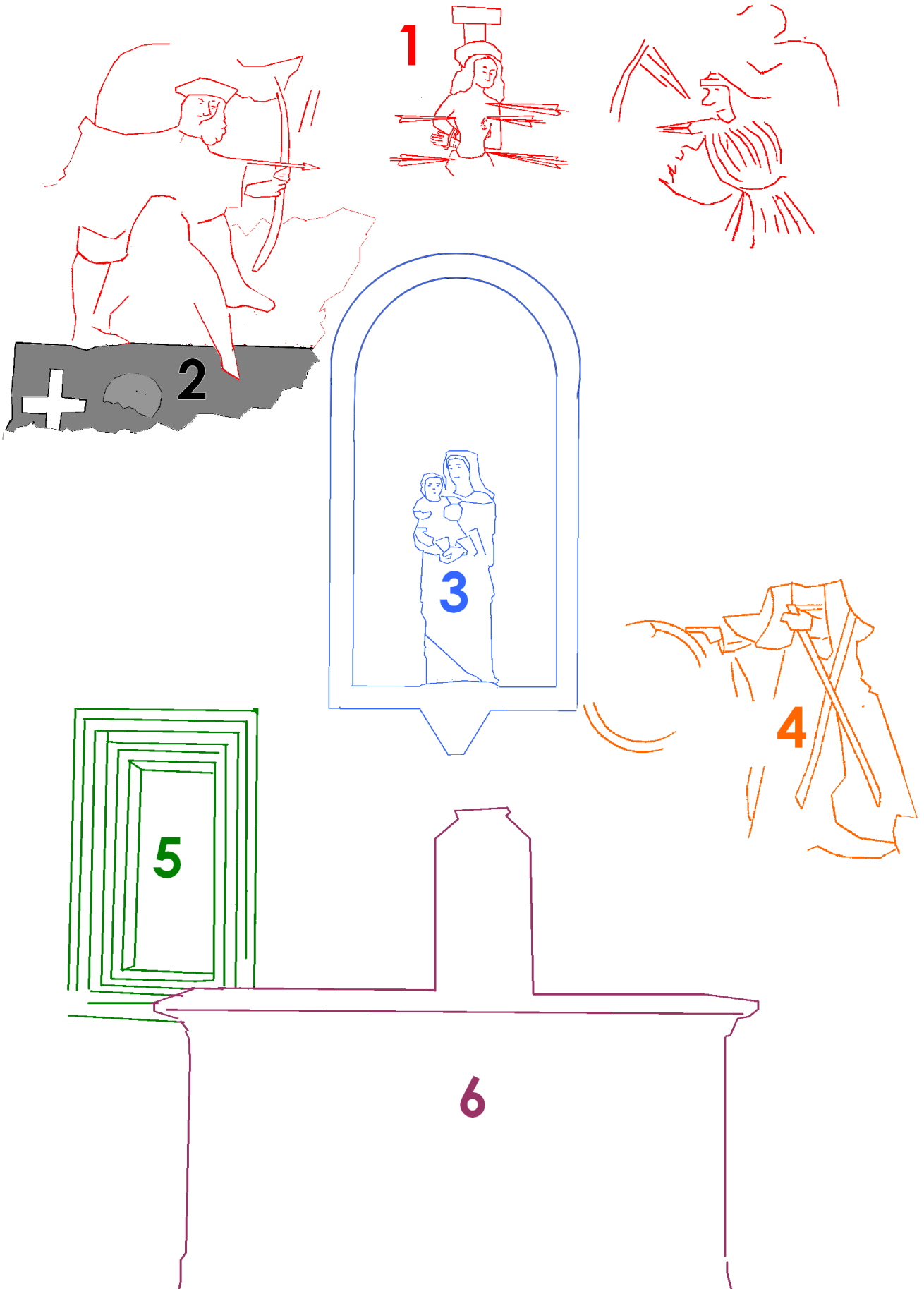
6. Hoofdaltaar

Ingewijd door de aartsbisschop van Bourges, Charles Arnaud de la Tour d`Auvergne op 16 oktober 1871, is dit altaar versierd met een bas-relief, voorstellend de 4 evangelisten met Christus in hun midden.

Eglise Saint Martin, PRISSAC

Schets van de *schilderingen*

Toelichting

1. Marteling van de heilige Sebastianus

De heilige , aan een zuil gebonden, wordt doorboord met pijlen die van alle kanten door boogschutters worden afgeschoten. De kleding van de vier boogschutters maken het ons mogelijk de scene te dateren: eind 15de eeuw-begin 16de eeuw.

De heilige Sebastianus wordt aangeropen voor bescherming tegen de pest.

2. Rouwband

Deze donkere banden zijn overgeschilderd in de kerk ter gelegenheid van het overlijden van de heer. De rouwband draagt het blazoen van de familie des Couraud van Rochechevreux: een wit kruis. Deze rouwband loopt over de hele Zuidmuur van het schip.

3. Onze Lieve Vrouw

Dit beeld van de Maagd met het kind in veelkleurig hout dateert uit de 18de eeuw. Het beeld is gevonden onder de wilgen van de wasplaats van het dorp. Het wonderbare water van de bron van Onze Lieve Vrouw had de roep koorts te kunnen bestrijden. Ieder jaar op 15 augustus werd het beeld van de maagd aangekleed en vervolgens door 4 mannen in processie van de kerk naar de wasplaats gedragen.

4. De heilige Andrea

Deze apostel herkennen we aan zijn blote voeten en aan het Andreaskruis, symbool van zijn martelaarschap. Hij houdt in zijn rechter hand een inwijdingskruis. Hij maakte zonder twijfel deel uit van een geheel van 12 apostelen die ieder een inwijdingskruis in de hand hielden, rondom het altaar en het koor geschaard. Eind 15de eeuw-begin 16de eeuw.

5. Veelkleurige nis

Eind 15de eeuw-begin 16de eeuw

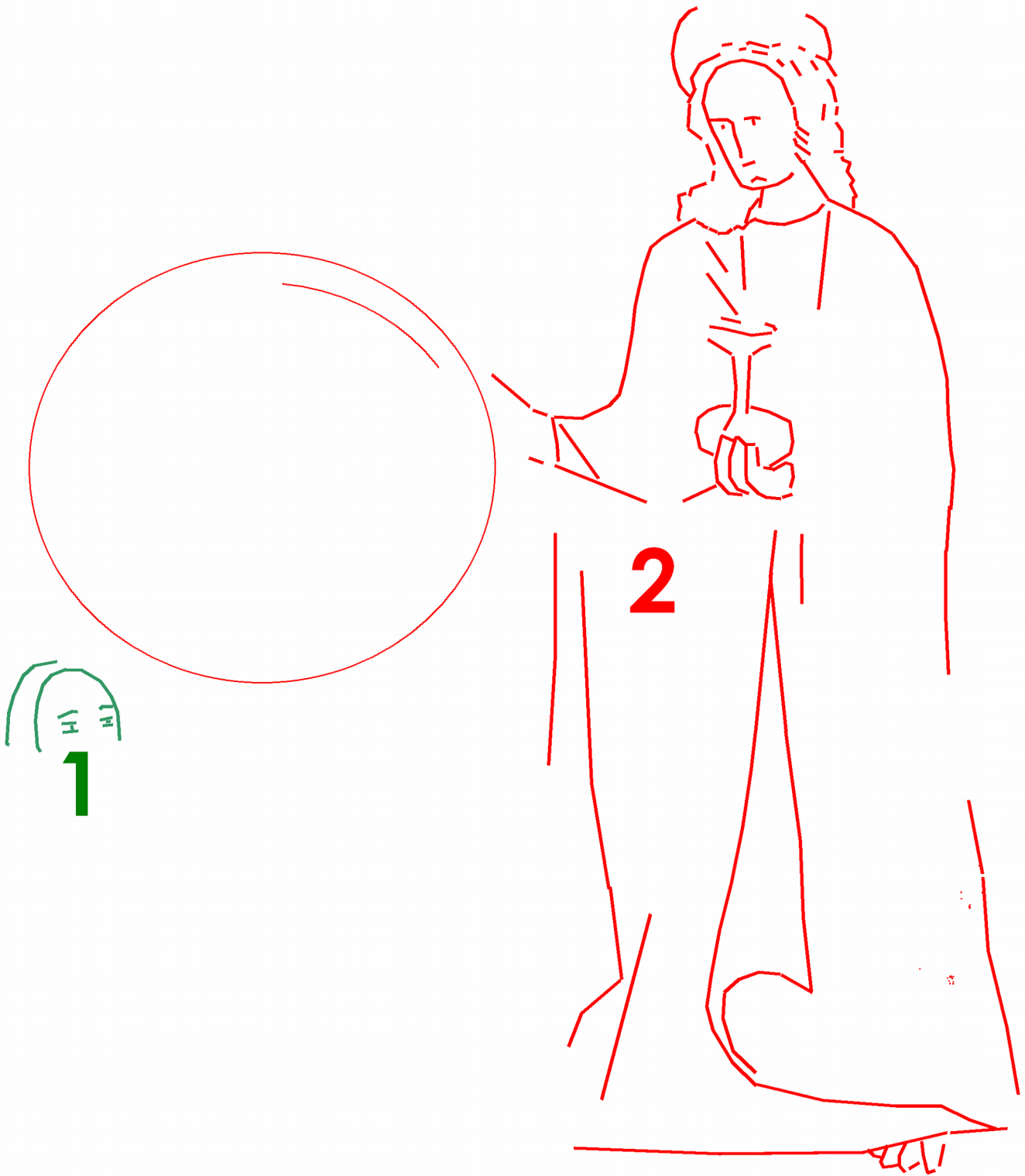
6. Sacramentsaltaar

Dit altaar is versierd met een scene voorstellend de kroning van de Heilige Maagd. 19de eeuw.

Eglise Saint Martin, PRISSAC

Schets van de *schilderingen*

Toelichting

1. Persoon in gebed

Fragment van een gezicht van een persoon geknield voor de heilige Johannes. Het gaat hier misschien om de schenker van de schildering. Eind 15de eeuw-begin 16de eeuw

2. De heilige Johannes

Deze apostel herkennen wij aan zijn blote voeten en aan de kelk die hij in zijn linker hand houdt. Zijn rechter hand rust op een inwijdingskruis. Het maakte ongetwijfeld deel uit van een geheel van 12 apostelen die ieder een kerkinwijdings- kruis vast hielden, geschaard rondom het koor. Eind 15de eeuw-begin 16de eeuw.

Teksten en schetsen : Loïc Pavageau

Vertaling : Rudolf Olthoff

Eglise Saint Martin, PRISSAC